

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

R. Brands — Den Helder

De knechten Gods worden verzegeld (Openb. 7:1-4)

Zes van de zeven zegels van het boek van Gods plan heeft Johannes al zien opengaan. Wat een ellende betekende dat voor de aarde! En nog is het einde er niet. Want met één zegel zit het boek nog vast. Het ergste moet nog komen. Maar vóór het Lam het laatste zegel openen gaat ziet Johannes eerst nog iets wat een oorzaak is van grote troost voor de gemeenten in hun nood en ellende: de knechten Gods worden verzegeld met het zegel van de levende God. Al die noden, die Johannes zag en nog zien zal, kunnen Gods knechten nooit werkelijke schade doen. Ze worden gestempeld als Christus' persoonlijk eigendom. Hoe erg het allemaal ook is en nog worden gaat, hoe intens de bestrijding en de vervolging ook zijn mogen, — ze zijn verzegeld. Ze hebben het waarmerk van de echtheid van de verbondenheid aan Christus, van Christus' band aan hen, die niet verbroken kan worden. Niets kan hen ooit scheiden van Zijn liefde. Niemand rukt hen ooit uit Zijn hand. Verzegeld, d.i. onaantastbaar, onschendbaar. Hun ware leven, hun zijn-in-Christus, kan nooit beschadigd worden.

Dat wordt aan Johannes geopenbaard, om de knechten Gods daarmee te troosten.

Op elk van de vier hoeken van de aarde ziet Johannes een engel staan, die de winden vasthouden, zoals die uit de verschillende richtingen kunnen komen. Deze winden beduiden niet alleen maar cyclonen of orkanen, maar symboliseren verschrikkingen van allerlei aard die over heel de oppervlakte van de aarde op de mensheid kunnen komen afstormen. Zoals de wind alles aangrijpt en meesleurt in zijn onweerstaanbare kracht, zo komt allerlei ellende van alle kanten over heel de aarde. In het visioen houden de vier engelen de winden nog vast. Slechts één wenk van Christus en ze laten ze los om te waaien over de landen der aarde. Maar — dat bevel komt nog niet af. Integendeel, Johannes ziet een andere engel verschijnen van de opgang der zon. „Het daghet in den Oosten...”. Deze engel komt naderbij en heeft het zegel van de levende God bij zich. Hij roept luid tot de vier engelen op de vier hoeken van de aarde: „beschadigt de aarde niet, en de zee niet en de bomen niet, voordat wij de knechten van onze God verzegeld hebben aan hun voorhoofd”. Verzegeld, dus eigendom van God; verzegeld, dus onschendbaar voor alle rampen.

Betekent dat alles nu, dat als die vier winden straks over de aarde razen en alles vernielen, huizen, schepen, bomen, Gods knechten niet getroffen worden? Dat hun huizen, hun schepen en de bomen in hun tuin de stormen zullen

overleven en niet zullen instorten of vergaan of breken? Natuurlijk niet. Dat leert de praktijk van elke dag ons wel beter en anders. Gods kinderen treft de ellende evengoed als alle anderen. Ze krijgen zelfs als volgelingen van Jezus er nog vervolgingen en bedreigingen bij. De dienst aan God is geen waarborg voor veiligheid, maar maakt ons juist erg kwetsbaar temidden van mensen die niet naar God en zijn gebod vragen. Er is ons nergens beloofd dat God op het gebed een bepaalde familie of een bepaald volk zal bewaren voor het verlies van alles. Maar wel belooft de Here ons: wat ons ook treft, niets zal ons scheiden van de liefde van God in Christus. Het waarachtige leven, het-in-Jezus Christus-zijn, zal ons niet ontroofd kunnen worden. Dát betekent die verzegeling. Niets kan ons ooit deze troost ontnemen, al zijn er nog zoveel dingen die proberen ons die troost te ontnemen. Zoals de duivel, die probeert de gelovigen op te zetten tegen God met vragen als: is dat nu liefde? Als God nu zo machtig is, waarom helpt Hij dan niet? Wat heb je nu eigenlijk aan je geloof, als je toch altijd zo in de narigheid zit? Is dat de dank voor je trouw, voor de ijver die je altijd aan de dag legt voor de kerk? Zo wil de duivel ons prikkelen tot ontevredenheid over de leiding van God in ons leven, tot verzet, tot opstand, tot loslating van God. Het wordt ons soms wel erg moeilijk gemaakt. Wat ons betreft, wij zijn heel zwak, wij zouden van onszelf zeker uitglijden en vallen — om dan ook nooit meer op te staan. Maar God is getrouw. Hij bewaart al Zijn verzegelden. Hij laat ons tenslotte nooit verzocht worden boven wat wij uithouden kunnen. Hij kent ons wel. Wij zijn van onszelf niet zo trouw, maar *Zijn* onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen (Ps. 89, in de oude berijming). We volharden alleen maar, omdat we bewaard worden. Gods zegel zegt: het *zijn* Mijn kinderen en het *blijven* Mijn kinderen. God zal zijn werk voor en in ons voleindigen. Daartoe schonk Hij ons zijn Geest en drukt Hij zijn beeld, zijn trouw in ons. Het is het zegel van de *levende* God; de God, die er is, die Zich openbaart en antwoord geeft. Omdat God de levende God is, kunnen de Zijnen ook leven.

Over het getal van deze verzegelden van 144.000 en wie er mee bedoeld zijn is veel geschreven. Omdat in het vervolg van dit hoofdstuk ons een ontelbare schare uit alle volk en

IN DIT NUMMER

- 161 Ds R. Brands: De knechten Gods worden verzegeld
- 162 Drs W. G. Rietkerk: Zijn alle godsdiensten gelijk?
- 163 M. de Jonge: Voor wie is het Avondmaal? (1)
- 164 D. W. L. Milo: Sint Kilda — eenzaam eiland
- 164 H. Langerak: Humor in de woordkunst (2)
- 166 P. C. van Wijk: Terloops ...
- 166 Liturgische Werkgroep Eindhoven: Het Liedboek

stammen en natiën en talen getekend wordt, menen velen dat het hier alleen over christenen uit de Joden gaat, terwijl dan met die ontelbare schare de christenen uit de heidenen bedoeld zouden zijn. Er is echter geen dwingende reden om te menen dat de dienstknechten van God uit de heidenen van deze verzegeling uitgesloten zouden zijn en ook niet om te menen dat bij het volgende „alle talen en volken” de Joden-christenen uitgesloten zouden zijn. De twaalf stammen van de kinderen Israëls vormen hier de symbolische aanduiding van heel het volk van God. Het is ook niet nodig om te

menen dat die 144.000 in *zeer bijzondere* zin dienstknechten van God zijn, nl. zij die wegens hun vervolging of martelaarschap het bijzondere voorrecht der verzegeling gekregen hebben. Het lijkt juist ter te zeggen dat zowel hier als in het vervolg van dit hoofdstuk over *al* Gods kinderen gesproken wordt. Het mag voor ons een ontelbare schare zijn. Het kan ons een troost zijn dat de Here al de Zijnen kent en geteld heeft en leidt ook in die dagen dat de nood hoog wordt. Juist dan vestigt Hij onze aandacht nog eens nadrukkelijk op die verzegeling.

W. G. Rietkerk — Utrecht

Zijn alle godsdiensten gelijk?

d. de Godsopenbaring in Christus is niet exclusief wèl normatief.

In dit vierde en voorlaatste artikel over de vraag: zijn alle godsdiensten gelijk? komen wij nu toe aan een bijbelse beoordeling van de wereld van religies.

Haast dagelijks komen wij via krant en journaal in aanraking met mohammedanen of hindoes, of mensen van welke andere religie ook. Hoe moeten wij, overtuigd van de uniciteit van het evangelie (zie het vorige artikel) nu deze wereld van religies beoordelen? Als louter dwaling? In de lijn van Tertullianus en de Reformatoren. Of als „praeparatio evangelica” als een stuk voorbereiding op het ontvangen van het evangelie? In de lijn van de Katholieke traditie vanaf de apologeten. Wij gaan voor deze vraag terug naar de bijbel.

I. de Schrift leert ons duidelijk dat de God die wij op een unieke wijze leren kennen in het aangezicht van Christus de Schepper is van de gehele wereld en van alle volkeren. In Gen. 1-11 wordt ons geleerd hoe alle volkeren uit Zijn scheppende hand voortkomen en hoe Hij na de zondvloed zelfs een verbond opricht met alle levende wezens die op de aarde zijn. Een verbond, dat hen voor de totale ondergang bewaart.

God is dus niet exclusief bezig met Israël en de gemeente van Christus. Hij is de Schepper van de einden der aarde en Zijn scheppingsmacht

kerkelijk leven

wordt uit al zijn werken zichtbaar. Psalm 19 in het O.T. en Romeinen 1:19 e.v. spreken ons van een God, die zich klaar en helder als Schepper doet kennen in het werk van Zijn handen. „Op allerlei wijze blijft de werkelijkheid, hoe fragmentarisch, incidenteel en hoe gebroken ook, getuigenis afleggen van de bedoeling van Zijn schepper”. Als dat zó is, zegt prof. Berkhof, beantwoordt er aan de dorst van de mens naar het absolute een realiteit. „Dan kan het ook niet anders of de mens die met deze dorst rondgaat in zijn werkelijkheid, moet daarin telkens weer stralen, seinen, openbaringen van Gods aard en bedoelingen opvangen. Juist omdat wij geloven, dat Jezus Christus de centrale openbaring is van de Schepper van deze wereld, kunnen wij niet geloven dat er buiten hem en buiten de geschiedenis waarin hij centraal staat geen enkel bevroeden van deze centrale scheppingswil zou bestaan.” (Christelijk geloof, blz. 30). Het is opvallend dat Paulus dit nadrukkelijk verkondigd aan de heidenen in Lystra (Handelingen 14:16 e.v.): met een beroep op God *de Schepper*, (vs. 15) zegt hij tegen hen: die God heeft zich niet onbetuigd gelaten door wèl te doen, door u van de hemel regen en onvruchtbare tijden

pastorale notities

JONGE KERK

bedanken. Thuis zei ik, dat ik er niks aan vond. M'n ouders reageerden daarop met de opmerking, dat er dus niks was aan mij. Want door zo te spreken, velde ik een vonnis over mezelf. Als je ergens lid van bent, kun je over de vereniging waarvan je deel uitmaakt, niet meer op een afstand oordelen. Is de vereniging saai, dan ben jij daar mee verantwoordelijk voor. Eigenlijk oordeel je uit de hoogte, vonden ze. Ik heb de les geleerd. Zo vind ik de stelling, dat de kerk de jeugd niet meer bereikt, (zie de pastorale notitie van vorige week), niet juist. De jeugd hoeft niet bereikt te worden. De kerk moet geen moeite doen om haar te werven of te winnen, want zij behoort tot de gemeente. We hebben het in de jaren dertig en veertig sprak het vanzelf, dat een Gereformeerde jongen naar de jongelingsvereniging

ging, zodra hij zestien geworden was. Ik dus ook. Maar na een half jaar lid geweest te zijn, wilde ik dan nu over de jeugd van de kerk. Maar de spreker op de dag van de Evangelische Alliantie bedoelde de structuur van de kerk en misschien ook wel de preek en de manier van samenkomen. „De kerk heeft een tekort aan creatief vermogen”. We moeten daar als kerkeraad maar serieus over spreken met jongeren. Onze scriba had het kranteknipstel bij de ingekomen stukken gelegd. We hebben enkele gesprekken gehad met jongens en meisjes. Het is ook wel gebeurd dat ze vrienden of een vriendin uit een andere kerk hadden meegenomen. De laatste keer heeft één van de jongens een dankgebed uitgesproken aan het einde van de vergadering. Het blijkt, dat het de jeugd niet gaat om een drumstel in de kerk of hierom, dat ze zelf aan het woord moeten komen in de dienst, maar om heel andere zaken. Waarover later. Wonderlijk genoeg in deze tijd, dat ze, ondanks alle diepgaande kritiek, gehoorzamen willen aan Petrus' gebod: „Gij, jongeren, onderwerpt u aan de oudsten”. En de oudsten willen echt de kudde Gods hoeden, „niet als heerschappij voerend”.

A. H. Algra, Sliedrecht

te geven en aan uw harten overvloed van spijs en vrolijkheid.” Toch betekent dit voor Paulus nooit een verzwakking van zijn drijfveer om met het risico van zijn eigen leven hen het evangelie te verkondigen. Integendeel: hij zegt: juist omdat God zich al zo lang met jullie bemoeit, juist daarom kom ik u nu die God verkondigen zoals Hij in Christus zich heeft doen kennen als Hij is juist ook voor jullie allen, die die waarheid, die jullie bezaten in ongerechtigheid ten onder gehouden hebt. (Rom. 1:18). De God die jullie al tastende zoeken zegt hij in Hand. 17:27, die verkondigen wij u.

Er ligt een spanning in de bijbel zelf als zij spreekt over de wereld van de religies: er is sprake van een enerzijds, anderzijds. Enerzijds laat God zich niet onbetuigd, anderzijds springen de mensen met deze sporen van Gods-kennis in de wereld onverantwoordelijk om: zij buigen die om, of leggen ze verkeerd uit, of verbinden ze met veel eigen bedenkselen enz. enz. Maar dit enerzijds-anderzijds bewaart ons voor een keus tussen de in de inleiding van dit artikel genoemde twee lijnen.

Vanuit de bijbel gezien is het nu juist de kern van de zaak dat wij die twee lijnen niet los van elkaar zien — maar zowel het één als het ander zeggen. Zowel: er is veel waarheid in de wereld van de religies, als: maar het is niet waar dat mensen met deze waarheid goed zijn omgesprongen. (Rom. 1:18 e.v.). Of zoals anderen het wel eens hebben uitgedrukt: de religies van

de volkeren zijn de *menselijke* antwoorden op de goddelijke scheppingsopenbaring. Alleen de verkondiging van het Evangelie van Jezus Christus helpt de volkeren om het waarheidslicht dat zij voorheen al zagen via het éne goede venster van Christus nu in zijn ware aard en bedoeling te verstaan.

Daarom spreekt prof. H. Berkhof hier met twee woorden. Gods openbaring in Christus, in de Schrift, is niet exclusief, maar wel normatief. Een aanduiding die ik graag met instemming aan u doorgeef.

„Wereldraad van Kerken”

Tenslotte bij dit punt I nog één kanttekening: Er is vandaag een tendenz om prof. Berkhof wel bij te vallen in het eerste (niet exclusief) maar niet in het tweede (wel normatief). Ik verwijs hier naar stelling III in het boek van H. Küng „Bestaat God”, blz. 673. „Vanwege deze waarheid (die ik zojuist scheppingsopenbaring noemde, W.R.) kunnen de mensen in de wereldgodsdiensten ondanks veel onwaarheden, ondanks polytheïsme, magie, gehoorzaamheid aan de natuur, en bijgeloof, het eeuwige heil verkrijgen.”

Hier slaat de balans door naar de ene kant. Normatief betekent: alleen Christus is de norm, bron en brug naar de echte kennis van de Here die hemel en aarde geschapen heeft. Zonder de kennis van Hem is er geen eeuwigheid. Wij lezen dat in Joh. 3:36. Wie in de Zoon gelooft, heeft eeuwig leven.

Doch wie de Zoon ongehoorzaam is, zal het leven niet zien, maar de toorn Gods *blijft* op hem.

Het is deze 3e stelling van Küng op blz. 673 van zijn boek die de deur opent naar de dialoog in plaats van zending. Zij ondermijnt de drang tot evangelie-verkondiging aan alle volken. „De liefde van Christus dringt ons daar wij tot het inzicht gekomen zijn, dat één voor allen gestorven, dus zijn zij allen gestorven. En voor allen is Hij gestorven, opdat zij die leven, niet meer voor zichzelf zouden leven, maar voor Hem, die voor hen is gestorven en opgestaan” (2 Cor. 5 : 14 e.v.).

Christus' liefde is universeel: zij gaat uit naar alle volkeren en alle mensen: maar zij dringt wel tot verzoening: Wij zijn dus gezanten van Christus alsof God door onze mond u vermaande: laat u met God verzoenen. (2 Cor. 5 : 20). Zonder die verzoening is er voor de volkeren geen eeuwig heil. De Wereldraad van Kerken ligt op dit punt vaak meer op de lijn van H. Küng en dreigt steeds meer 2 Cor. 5 : 20 e.v. uit het oog te verliezen. Dan wordt zending dialoog en zendingswerk ontwikkelingshulp en de mensen die het evangelie niet kennen krijgen stenen in plaats van brood. Geestelijk gezien.

„Evangelicals”

Aan de andere kant is veel evangelieverkondiging en zendingswerk — dit als kritiek op de Evangelicals — voorbijgegaan aan de waarheid van het eerste deel van de zinsnede nl. dat Gods openbaring in Christus niet exclusief is. Heel vaak is men bij zendingswerk en evangelisatiewerk geheel voorbijgegaan aan de unieke gaven en diepe religieuze en culturele waarden van de mens tot wie men sprak. Op dit punt las ik een mooie gelijkenis in het goede duitse tijdschrift „Offensive”: een paar mannen gingen op zoek naar ivoor en drongen de binnenlanden van Afrika binnen. Ze zagen iets blinken tussen de bladeren van het oerwoud en wisten uit verslagen van anderen dat er ivoor moest zijn. Maar toen zij het tenslotte voor zich zagen, bleek dat er een hele olifant aan dat ivoor vast zat en dat zij om het ivoor te bemachtigen aan de olifant niet voorbij konden gaan.

Als u deze gelijkenis over brengt op de zendings- en evangelisatie-ijver die zoekt naar ivoor: naar mensenharten die gewonnen moeten worden voor Christus: zielen die moeten worden gered — en ik geloof dat dat voor 100% onze opdracht is (2 Cor. 5), — dan maakt deze gelijkenis wel duidelijk dat er aan dat „ivoor” héle mensen vastzitten en dat het zonder de confrontatie met deze gehele mens niet te verkrijgen is. Dat betekent dat wij als zendingelingen of evangelisten maar niet zó over de waarden van die mens wiens ivoor wij zoeken heen mogen

walsen. Wij zullen hen in hoog respect moeten behandelen: als diepe, echte levende mensen, die anders zijn dan wij, maar die vaak heel diepe dingen beter hebben begrepen dan wij. Zendingelingen en evangelisten kunnen niet anders dan *verkondigers en luisteraars* zijn, tegelijk, en als zij alleen het eerste en niet het laatste willen zijn, dan denken zij in feite te klein van God die ook in deze culturen zijn sporen getrokken heeft.

Op dit punt wil ik een positief woord spreken over H. Küng en zijn boek „Bestaat God”. Want hier is wel een man aan het woord die geluisterd heeft. Het hoofdstuk G I De God van de niet-christelijke godsdiensten, blz. 631 e.v. is een helder hoofdstuk waarin Küng opsomt welke diepe en grote waarheden in het „Oosten” worden gevonden die aan ons lijken te zijn voorbijgegaan: bijv. het diepe inzicht in de eenheid van alle dingen — hoe mikro-kosmos en makro-kosmos met elkaar onlosmakelijk samenhangen (zie het bekende I Ging), de betekenis van de stilte en het zwijgen voor een God, die begrippen en uitspraken te boven gaat etc.

M. de Jonge / Den Haag

Voor wie is het Avondmaal?

(1)

40 jaar geleden

„Dit boek wil voor onzen tijd geven wat in vroeger tijden de Gereformeerde 'practizyns met hun avondmaalsboeken beoogden: een uit de H. Schrift samengestelde handleiding om te gebruiken, als men zich heiligt ten avondmaal”, aldus de aankondiging van een in 1938 bij het uitgeversbedrijf „De Pauw” te Amsterdam verschenen boek van de gereformeerde predikant ds Th. Delleman „Het heilig avondmaal”.

Een recensent noemde het „een dogmatische studie” en een ander zei dat de schrijver „veel uit Calvijn citeert en het zal ieder opvallen, hoe hij ook in den toon bij Calvijn weet aan te sluiten.”

Het was toen, aan het eind van de 30er jaren, een goed boek, fraai uitgegeven in zwart linnen band met fijnzinnige gouden opdruk.

En toch... Ik herinner me met hoeveel genoegen ik het las, gedeelten ervan herlas, zonder voldaan te zijn. Je zat ermee, met het avondmaal. Na de gewone catechisatie doorlopen te hebben, volgde je een speciale belijdenis-catechisatie en daarop sloot aan het belijdenis-

Ik eindig met een citaat van Küng dat ik met instemming aanhaal. „Het Oosten reikt aan het christendom denk- en gestalte vormen, structuren en modellen aan, waarin het christendom net zó gedacht en geleefd zou kunnen worden als in het Westen. In ieder geval zal het christendom in de éne wereld van morgen, die minder dan ooit alleen maar een westerse zal zijn, toekomst hebben, slechts dan:

wanneer een christelijke verkondiging vanuit deze aziatische en afrikaanse landen zelf zal opkomen, die bij alle waarzaamheid tegenover syncretistische onverschilligheid tolerantie inhoudt: bij alle aanspraken op onvoorwaardelijke geldigheid bereid is tot herziening van het eigen standpunt, wanneer dus een echt indisch, chinees, japans, indonesisch, arabisch, afrikaans christendom mogelijk en werkelijk zal zijn...”, blz. 647.

In het volgende en laatste artikel kom ik pas toe aan het punt II, wat zal gaan over de vraag of *alle mensen* buiten het christendom voor eeuwig verloren gaan.

aan de catechese van die dagen voldoet het. Maar het geeft geen *directe* band aan Gods Woord, aan de HERE, Die Zijn gemeente — ook in het avondmaal — tegemoetkomt en dáarin haar geloof bevestigt en versterkt. Het boek paste duidelijk in de tijd, waarin het verscheen, niet enkel door zijn fraaie uitvoering en prijs (f 2,75, 180 blz.). Het was een tijd, waarin veel (ook veel goeds) over Gods Woord werd gezegd, waarin het gereformeerde leven putte uit een groots verleden van Afscheiding en Doleantie, teruggreep naar de reformatie van de 16e eeuw en waarin ook wel telkens het appèl klonk op een godzalig leven. Maar het bleef zo zoveel bij beschouwingen. Levenskracht en frisheid ontbraken.

Het was dan ook raak getypeerd, dat van het boek werd gezegd „het trekt de geestelijke lijn zuiver” en „het wijst het goede Gereformeerde spoor tegenover verschillende uitersten”. Dat was nu juist de armoede.

En daarna

Wat is er sindsdien veel gebeurd! Het leven van en in de gereformeerde kerkgemeenschap van thans doet weinig herinneren aan dat van vóór de wereldoorlog. In de vrijmaking en daarna heeft de HERE — door veel gebrekkig en zondig mensenhandelen heen — omgezien naar Zijn volk en het opnieuw tot Zich getrokken. Hij heeft ons Zijn Woord (om zo te zeggen) *teruggegeven*. Dat goede Woord, dat leven is en ten leven leidt (Deut. 8 : 3). Het Woord, dat ons wijs maakt tot zaligheid (1 Tim. 3 : 15), brood voor het leven, zoals de gehele psalm 119 dat bezingt. En dát is onder ons openbaar geworden, in prediking en leven. We prijzen onze God daarvoor, want we zien de werkelijkheid van Hebr. 4 : 12 „Want het woordt Godts is levendigh ende crachtig” en daarbij schreven de kanttekenners „namelijk door de werkinge des Heyligen Geests, die dit leven ende kracht daer door in onze herten openbaert.”

Je mag het wellicht niet zo absoluut stellen, maar toen en dáardoor waren tegelijk ook veel vragen rond het avondmaal verdwenen. Het is Gods ontferming, die zichtbaar en tastbaar in ons midden is, als teken en zegel bij Zijn goede Woord. Daarover nu handelt een boekje, dat ds M. R. van den Berg schreef en dat vorig najaar bij Kok te Kampen verscheen (f 12,50, 100 blz.) en waaraan we in een volgend stuk enige aandacht zullen geven.

**JAARVERGADERING
„OPBOUW”
31 MEI IN UTRECHT**

D. W. L. Milo / Dalmally

Sint Kilda - eenzaam eiland

Ver weg in het westen, 176 km van het Schotse mainland, ligt, verloren in de Atlantische Oceaan, het eiland Sint Kilda. Gedurende duizend, mogelijk tweeduizend jaar is het bewoond geweest. In 1930 is het onder drang van de Britse overheid ontvolkt. Een dezer dagen werd een week-end-expeditie naar dit eenzame eiland uitgerust, om de evacuatie van 50 jaar geleden te herdenken. Een dienst werd gehouden in het oude kerkje, de onder Monumentenzorg gerestaureerde huisjes zijn bezocht; de sfeer van het barre eiland met zijn ontoegankelijke rotsen en ontelbare vogels werd geproefd door oudheidkundigen, geologen, natuurliefhebbers, sociologen en gewone vaderlandslievende Schotten.

Er zijn wel honderd boeken over Sint Kilda verschenen — want de officiële rapporten van medici, tellingsambtenaren, schoolmeesters, predikanten en anderen zijn sinds 1968 publiek toegankelijk. In onze bezige, harde, zelfbewuste cultuur wordt even stilgestaan bij de gedachte aan deze eenzame kolonie die zich, ver van het maatschappelijk gewoel, eeuwenlang wist staande te houden, hoewel slechts 3-4 maanden per jaar voor een schip toegankelijk.

Want stel u voor: een kolonie van enige dozijnen tot tweehonderd mensen, zonder leiders, zonder geldverkeer, zonder wetten, belastingen, dienstplicht, wapens, zonder de geringste luxe... hebben het daar eeuwen lang met elkaar uitgehouden. Men leefde van schapen, enig rundvee, enige landbouw en voornamelijk van de jacht op zeevogels. Men kende geen eigendom dan alleen de schapen — maar schonk elkaar uit eigen voorraad vergoeding voor verdronken dieren.

Alle beslissingen werden door de mannen in gezamenlijk overleg genomen. Niemand kwam op voor zichzelf — allen kwamen voor de gemeenschap op. En volgens de geboekstaafde historie is er nimmer sprake geweest van geweld, van misdrijven, diefstal, overspel of andere grove zonden. Het natuurlijke isolelement behoeftte voor ontaarding — die in een volledige ramp zou zijn geëindigd. Toen de overheid deze „zonderlinge mensen” hun plaatsen op het mainland had gegeven, was er enige schaamte bij de betrokkenen; men begreep dat niet alleen de harde natuur had gezegevierd over deze kolonie — maar dat een voorbeeldig stukje gezond mensdom was geofferd aan de „beschaving”. De uitzondering had plaats gemaakt voor het algemene. Hier zit een waarschuwing in tegen urbanisatie en tegen het aantasten van traditie en plaatselijke verworvenheden, tegen elke gelijkschakeling.

Aan Sint Kilda, het eenzaamste van alle Britse eilanden, zitten bijzonder interessante facetten: de *eenzaamheid*, de barre natuur, het *sociale leven* van een natuurlijke kolonie en de *religieuze* ontwikkeling. Van al deze facetten zouden we u iets willen vertellen.

—o—

Er heeft nooit een heilige Kilda bestaan. Het woordje Sint is al een misverstand en wel van Nederlandse oorsprong. Een oude Nederlandse kaart uit 1666 gaf namelijk een eiland aan, ver ten westen van de buiten-Hebriden, als S. Kilda. Wat die S. betekende is nooit opgehelderd. Ook de naam Kilda werd op het eiland nooit gebruikt: men sprak van Hirta, waarmee het grootste van de vier bedoeld wordt. Die naam Hirta, geschreven als Hirtha, komt het eerst op een Italiaanse kaart van 1563 voor. En nu krijgt de naam betekenis.

Er is een opvatting, dat Hirta van het Noorse Hirt (schaapherder) komt, wat verband zou houden met zijn profiel. Er is een tweede opvatting, dat Hirta van het Ierse Hiort zou komen en op dood, dodeneiland, zou slaan. Het meest voor de hand liggend echter is: dat Hirta, via het Ierse Hiorta, met I (eiland) en ard (hoogte) uit het Gaelic komt; het is dan een gewoon Schots-Keltisch woord voor „hoog eiland”. De Kelt spreekt Hirta uit als Childa, wat op Kilda neerkomt. De Nederlandse kaart was er dus niet helemaal naast.

Buiten Kilda (max. 3 x 5 km) liggen de eilandjes Dun (= vesting) en Soay (= schapeneiland), beide slechts door een smalle strook water van het hoofdeiland gescheiden. Bovendien is er het eilandje Borreray, 76 ha. groot, maar op 6½ km afstand in een woelige oceaan liggend. Alle vier eilanden rijzen steil uit de zee op, tot honderden meters hoogte. Een be-

zoeker in 1879 schreef: „was het een demoneneiland, dan kon het er niet schrikwekkender uitzien. We zouden het voor een reservaat van monsters willen houden.”

Zo ver ligt de Kilda-groep van het mainland (hoofdland), dat het op de meeste kaarten niet voorkomt, of slechts als inzet in een hoek. Lang na de ontruiming werd het voor de eerste maal door een Britse vorst betreden; James II sloot bij zijn ambtsaanvaarding trouwens Kilda uit, wilde geen verantwoordelijkheid voor dit afgelegen gebiedsdeel hebben! En de eigenaar, de chiefclan van de MacLeods, woonde op Skye, 130 km afstand. De naaste haven ligt 110 km ver. Meermalen moesten de „Kildans” een noodkreet per drijvende fles naar hun landheer sturen, in de hoop dat de boodschap ergens zou aanspoelen en bezorgd worden. En inderdaad kunt u op het eiland Skye, als u ooit het slot Dunvegan bezoekt, daar nog een fles in een klompachtig vaartuigje aantreffen, van Sint Kilda afkomstig. Twee jaar lang baden de Kildans wekelijks nog voor een vorst, die al was overleden. Toen ze later voor „His Majesty” baden, kwam hun ter ore dat het intussen Her Majesty was geworden, Victoria.

In 1851 vond de eerste volkstelling plaats, 50 jaar later dan de rest van het dunbevolkte Schotland. Twee maal per jaar kwamen er nieuwe voorraden, vooral zout en zaden. Dan kwam ook een officieel persoon om de geboorten en huwelijken te registreren, alsmede het dodenregister na te gaan. Dan kwam ook de vertegenwoordiger van de MacLeods om de landrente te innen en de producten te verschepen; daarvan werd overigens geen boek gehouden: het vertrouwen in de landlords was onbegrensd.

—o—

Wat is de oorsprong van deze kolonie geweest? Die moet 1000 tot 2000 jaar weg liggen. Tussen 800 en 1200 n.C. zijn de Noormannen er geweest: potscherven van Vikings aardewerk, in 1886 gevonden, bewijzen het. Ook enkele namen op de kaart (alleen plaatsen, van zee uit waar te nemen) wijzen op de Noormannen. De naam Oiseval komt van het Noorse austr fell = Oostheuvel. De naam Soay komt van het Noorse saul ey

H. Langerak / Utrecht

Humor in de woordkunst (2)

De vorige keer beloofde ik de twee gedichtenbundels van Toon Hermans te bespreken.

U zult misschien denken: Is dat nu iets voor Opbouw? Nu, dan moet ik U zeggen: Ja, ik meen van wel.

Zijn humor is van een mildheid, die telkens weer een glimlach opwekt, en zijn ernst is van een vroomheid die toch blij maakt.

De eerste bundel, „Liggen in het gras” heet naar één van de afgedrukte gedichtjes. Hier volgt het:

Liggen in 't gras

hier lig ik in 't gras
dicht bij een zacht gepiep
ik voel weer hoe het was
toen Hij de aarde schiep

wat hebben wij gedaan
met al wat Hij ons gaf
we bouwen torens naar de maan
en groeven 't eigen graf

Toon Hermans is rooms-katholiek opgevoed, en z'n geloof is hij gelukkig niet kwijt.

Gebed

laat mij o Heer
mijn leven in Uw handen leggen
en leer mij telkens weer
Uw Wil geschiede... zeggen

Ook een diepe eerbied voor de natuur, is Toon, die ook heel goed schildert, niet vreemd.

= schapeneiland. Kwamen de Noren er alleen in nood, door schipbreuk, zware zee, of behoefte aan vers drinkwater? Maar de rivieren hebben weer Keltische namen, zoals alle delen van het eiland Sint Kilda.

De bevolking bestond ongetwijfeld uit Schotse eilandbewoners, die alleen Gaelic spraken. Men heeft wel beweerd dat het misdadige, lastige of verbannen elementen waren. Dat is onmogelijk, gezien de vreedzame en gezonde samenleving die men aantrof. Twee maal is het eiland vrijwel uitgestorven geweest: de MacLeods zorgden dan voor vers bloed uit hun pachtersbestand. In 1799 schreef een Lord Braugham: de Keldans zijn stom, lui, bijgelovig, begerig, vuil en wild. Tegelijk schreef een Nichol, die er enige tijd moest verblijven: „hartelijk, belangstellend, hulpvaardig, elke dag vroegen ze naar mijn welstand en of ze iets voor me konden doen”. In 1822 schreef een John MacDonald: „Kelten zijn meer beschouwend dan actief” en hier ligt een goede verklaring voor het andere van de Kildans. Terwijl de vrouwen het (vaak zware) werk deden, hielden de mannen raad, dachten, spraken, overlegden. Hun weersvoorspellingen waren feilloos. De weinige geruchten over de verre wereld werden breed uitgemeten en verteerd. De kerk was het centrum van geestelijk en natuurlijk leven: drie maal per zondag en eenmaal per weekdag, niemand boven twee jaar uitgezonderd. Maar op gevaarlijke vogeljacht konden de mannen op elkaar rekenen!

Ongetwijfeld hebben Ierse monniken, op reis naar IJsland, Sint Kilda wel bezocht en er het evangelie gebracht. En ongetwijfeld is het bijgelovig Schotse heidendom er gemengd geweest met evenveel delen christendom. Dat is zelfs op het mainland zo en het Keltische kruis is een combinatie van het Latijnse kruis en het Zonnerad. Het Woord werd echter zo weinig praktisch verstaan dat er een foto bestaat van kerkgangers, die in paniek vluchtten voor een op Zondag werkende fotograaf. Toen in de vorige eeuw ouderlingen waren aangewezen, die als waakhonden door de gemeente gingen en een stukje pastoraal gezag meedroegen, werd de voorzanger eens aangeklaagd: omdat hij op Zondag gelachen had! Zijn verweer, dat hij aan de zomertoeristen had gedacht, die zo dol op snoepgoed zijn, werd nauwelijks aanvaard; hem werd gezegd dat zijn ambt op de

tocht stond. En toen een zuster van de landlord eens schreef dat zij een „oude vrouw” was, „net als de koningin” — werd ze ernstig per brief berispt; want de Bijbel legt ons eerbied voor de koningen op en zo mocht ze niet spreken!

Naast frustraties, kortzichtigheid en ongezonder geestelijk leven gaf het isolement ook sterke banden van trouw en naastenliefde. Dat kwam uit bij de jaarlijkse gevaarvolle vogeljacht op het eiland Boreray. Dat eiland heeft de grootste broedkolonie van de gannets (Jan van Gent) ter wereld hoewel er eeuwenlang in geweldige mate op gejaagd werd. De vogel heeft een vleugelwijdte van 150 cm, zijn klappen en snavelstoten zijn gevaarlijk, de vogel moet bij nacht uit zijn holen worden gehaald en tracht de vanger van de gladde rots te storten. Daarbij moesten de mannen elkaar aan een touw naar rotsrichels laten zakken, waar ze soms honderden meters boven de woelige zee stonden. Zulke samenspel in levensgevaar kon alleen met volkomen onderlinge betrouwbaarheid.

Bij de evacuatie bestond de groep uit slechts 36 personen. De grond was uitgemergeld en verbruikt door eeuwen van roofbouw. De opbrengsten van landbouw en jacht werden onvoldoende om de landrente te betalen. Een verpleegster, Williamina Barclay, had in 3 jaar sociaal werk de bevolking rijp gemaakt voor evacuatie. Met wat koetjes en kalfjes en hun weefgetouwen kwamen ze eind augustus 1930 op Morvern aan: dat is een dunbevolkt schiereiland. Ze werden er gehuisvest in Strontian, de plaats waar de loodmijnen het metaal strontium opleveren. Daar zijn ze, onwillig, in de bevolking ondergegaan: u vindt geen Kildans meer.

Maar toen ze het eiland prijsgaven waren er vele, vele liefhebbers, die smeekten er te mogen wonen. Om deze maatschappij te ontlopen? Om een nieuwe heilsstaat op te bouwen? Het werd uiteraard niet toegestaan: waar pachters geen bestaan vonden waren verdere experimenten niet verantwoord. De eigenaar schonk de eilandengroep aan de National Trust for Scotland, die alles in bruikleen gaf aan Natuurmonumenten. Ook heeft de marine er een basis — maar dat is een ander verhaal.

God

hier zie ik Hem aan 't werk
en met Zijn eigen Handen
hangt Hij van boom tot boom
de lieflijkste guirlanden

Wat dat schilderen overigens betreft, hij weet heel goed dat het mooiste schilderij van een bloem, een plant, een berg, altijd nog te kort doet aan de werkelijkheid.

De schilder

ik zoek al dagen lang
het rood
voor deze roos
maar het rood
dat Hij gebruikte
heb ik niet
in mijn doos

Toon Hermans houdt ook biezonder van woordspelingen. Aan 't eind van „Liggen in 't gras” heeft hij een aantal kolderrijmen laten afdrukken. Ik geef er een paar door.

Tgiet

zie, de hemel grijzegrauwen
kijk, het giet bejaarde vrouwen
ouwe wijven vin'k wat cru
kom, geef mij m'n paraplu

in dit weer der pijpestelen
zwijgen alle voog'len-kelen
'k denk dat ik maar binnen blijf
't is binnen beter . . . buiten kijf

Klaproos

Ik?
zei Koos
'klap Roos
amme laars.

Kantine

kan Tine
koffie zetten?

'k Laat het hierbij, was de gedichten betreft. Er staan, aan 't eind van het boek ook wat korte overpeinzingen, waarvan ik er graag nog één doorgeef.

Gezien hebben

„Je moet het gezien hebben” zijn veel gebruikte woorden in onze spreektaal. Het betekent dat woorden ontoeroekend zijn. De reproductie van het gebeurde, hoe boeiend ook verwoord, schiet te kort! Er is een visueel gemis. Dat is heel goed mogelijk. „Je moet het gezien hebben”. Wat jammer denk ik wel eens dat ik zoveel niet heb gezien, maar omdat we in bepaalde gevallen een dergelijk hiaat willen opvullen, zijn we al gauw geneigd te zeggen: „ik kan het me voorstellen” en in veel gevallen twijfel ik sterk aan deze uitlating.

Ik zag een kind languit op straat liggen naast de wielen van een vrachtwagen. Iemand had er een deken overheen gelegd en een paar meter verder lag een bruine sandaal. Wie het niet gezien heeft kan het zich niet voorstellen, ook niet als ik er een tekening van maak met de exacte aanduidingen van het dramatische gebeuren. De tragedie van dit gebeuren verschuilt zich in de directe uitstraling van de dingen, mensen en de voorwerpen. Zelfs de sandaal krijgt door de samenhang met het gebeurde een geheel eigen spanning die in de reproductie sterk vermindert.

Gisteren kreeg ik op mijn verjaardag een crucifix. „Mooi” zeiden de mensen die in het voorwerp in eerste instantie een kunstvoorwerp zagen. Slechts heel vaag was er voor deze of gene nog sprake van de diepe tragedie die zich ergens nog door deze reproductie heen zou moeten manifesteren. Toen het later stil was en de gasten waren vertrokken, heb ik geprobeerd het beeld van de gekruisigde Mens naar me toe te halen. „Je moet het gezien hebben”, dacht ik. „Ik kan het me voorstellen” gaat ook niet op. Wij zouden die Christusfiguur heel anders ervaren als wij die avond daar op Golgotha hadden gestaan. Als we de beulen aan het werk hadden gezien en het gebikkel van de hamers op de spijkers hadden kunnen horen. Als we het uitgeputte nobele gelaat voorover hadden kunnen zien vallen op de borst. Nee . . . Je kunt het je niet voorstellen, maar toch is er een mogelijkheid het beeld iets dichterbij te halen, want je komt iets tegen van diezelfde Christus in het lijden van de mens. Omdat Zijn lijden te maken heeft met het al-lijden van de mensheid.

Tot zover. Een volgende keer, naar ik hoop, over „Fluiten naar de overkant”.

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Hij is hier niet

Als je in het zuiden van de woestijn Sinaï de poort van het klooster van St. Catharina doorgaat en de kerk van het klooster bezoekt, sta je op heilige grond. Hier stond Mozes eens en hoorde hij God tot

hem zeggen: 'Kom niet dichterbij... want de plaats waar gij staat is heilige grond'. Valkbij de kerk, op een binnenplaats, tonen monniken je een struik waarvan ze zeggen dat die is gegroeid uit zaden van de brandende braamstruik. Bij het zien van die struik maak je als toerist natuurlijk een foto en zo maak je dan de afstand tot die struik korter. Je brengt die struik met het verhaal uit Exodus 3 dichterbij. Maar eigenlijk moet je afstand nemen, afstand van het verhaal dat die monnik je vertelt, afstand van die struik, afstand van de romantiek er omheen.

Want zoals op de Paasmorgen bij het open graf werd gezegd 'Hij is hier niet', zo is ook hier de boodschap 'Hij is hier niet'. God is hier niet aanwezig zoals toen bij Mozes, de grond is niet heilig zoals toen, de schoenen kunnen aanblijven. Bovendien, wie zal zeggen waar die brandende braamstruik precies is geweest. Op die vierkante meters of ergens anders. Wel vlakbij in ieder geval. Je staat daar, in het zuiden van de Sinaï, op historische grond. Hier heeft God geschiedenis gemaakt. Hier maakte Hij verbondsgeschiedenis. En dat doet Hij nog! Dát is het blijvende. God sprak hier 'Ik ben je God' en Hij zegt dat hier en elders nog.

Wie gelooft dat Hij hier niet meer is zoals toen — geloof.

—o—

Intussen blijft het bezichtigen van het klooster met alles wat erbij hoort de moeite waard. Prachtige mozaïeken, bijzondere ikonen, oude manuscripten. Het klooster werd in het jaar 530 gesticht en is het oudste nog bestaande christelijke klooster. Monniken lezen en schrijven en bidden hier. Woestijnbewoners zijn hier ook. Ze doen hun werk hier. Deze bedoeïenen zijn moslims en hebben hier hun eigen moskee. Volgens hun overlevering zijn ze afstammelingen van christenslaven die hierheen werden gebracht vanuit het huidige Roemenië. Toen mohammedanen het bewind voerden over de Sinaï werden ze gedwongen om tot de islam over te gaan.

—o—

'Kom niet dichterbij...' Mozes gehoorzaamde en op afstand bleef hij luisteren. Wie Israël bezoekt wordt steeds weer gevraagd dichterbij te komen, dichterbij de 'heilige' plaatsen, dichterbij het geheimzinnige, dichterbij het mysterie. 'Kom niet dichterbij...' Het is goed met Mozes naar deze woorden te luisteren, niet omdat God daar persoonlijk aanwezig is, neen, juist omdat Hij er niet is. Hij is er niet omdat Hij is dóórgegaan, ons is vóórgegaan. Omdat Hij is dóórgegaan hoeven we onze schoenen niet meer uit te trekken om bij Hem te zijn. Hij is Zelf naar ons toegekomen en woont in ons.

„Eén uur waken”

Bij 2 Petrus 3

Melodie: Wie soll ich dich empfangen
(oorspronkelijke melodie; Liedboek voor de Kerken — 117)

1. Het is zo lang geleden
dat Jezus van ons ging.
De eeuwen zijn vergleden —
Hij werd herinnering.
Het woord door Hem gesproken
werd menigmaal herhaald,
het brood door Hem gebroken
in menigvoud vermaald.
2. Zijn wonderen, zijn daden
verbleekten door de tijd.
Hebben wij zijn genade
als deken uitgespreid?
Bij flakkering van kaarsen,
bij glinstering van bloed
staan wij soms stil, — maar haasten
wij ons Hem tegemoet? (Ex. 12 : 11)
3. Als Hij terug zal komen,
vindt Hij ons dan bereid, (Matth. 25 : 1-5)
of zijn wij door ons dromen
verloren in de tijd, (Matth. 22 : 5)
en zal Hij tot ons spreken:
„Uw loon was op deze aard” —
u hebt mijn woord, mijn teek'nen
niet werkende bewaard”?

—o—

4. Voordat Hij van ons scheidde,
gaf Hij aan ons zijn woord:
„Ik ga door alle tijden
met mijn gemeente voort. (Matth. 28 : 20)
Mijn Geest zal u verlichten: (Joh. 14 : 25, 26)
u moet in ieder land
mijn heilig werk verichten, — (Marc. 16 : 15-18, 20)
neemt dus mijn woord ter hand!” (Luc. 8 : 21)
5. Als wij die Geest verlangen,
maakt Hij zijn woorden waar:
„Bidt en u zult ontvangen.” (Luc. 11 : 13)
Zijn rijk wordt openbaar.
Wie wortelt in de aarde,
door vuur zal hij vergaan, —
wie 't vreemd'lingschap aanvaardde,
vindt duurzaam nieuw bestaan! (Matth. 16 : 24-27)

Joop Klein

—o—

Het Catharinaklooster ligt vlakbij de berg waar Mozes op ging (Exodus 19 : 3). Hier ging Mozes naar boven om de woorden van het verbond uit Gods eigen mond te horen. Hier dichterbij is ook de plaats waar Aäron het toestond dat het volk een gouden kalf maakte (Exodus 32). Hier is het allemaal gebeurd. Hier liepen de Israëlieten, hier mopperden ze, hier zongen ze. Hier vochten ze ook: 'Amelek kwam aanzetten om Israël in Refidim aan te vallen. Toen zei Mozes tegen Jozua: „Kies manschappen uit en trek morgen ten strijde tegen Amelek. Zelf ga ik met de staf in mijn hand op de top van de heuvel staan”. We kennen die geschiedenis uit Exodus 17, maar hier in de Sinaï gebeurde het, wel wat noordelijker dan waar het klooster nu staat. Hier in de woestijn waren in de tijd van Mozes geloof en ongeloof. En die twee zijn er nu nog. Wie God hier, vlakbij de braamstruik, zoekt — ongeloof.

LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN**Het Liedboek**

Lied 421 Diverse liederen, oorspronkelijk in een vreemde taal geschreven, zijn terecht vertaald en herdicht. Om dit 17e-eeuwse gedicht van Revis voor de kerkzang aanvaardbaar te maken, had het o.i. ook opnieuw berijmd moeten worden. Dit is trouwens wel gebeurd met diverse liederen uit de vorige eeuw. In de huidige vorm is het vanwege taal en stijl niet bruikbaar. De melodie is niet moeilijk. Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 422 „De niet in alle opzichten even gelukkige bewerking van Vondels Rey van Engelen uit diens Lucifer. Ondanks een aantal woordelijk overeenstemmende regels, heeft Vondel in feite met de 20e-eeuwse bewerking niets meer te maken”, aldus het Compendium over dit Lied (p. 951). Het is als Kerklied niet geschikt. Hetzelfde geldt voor de melodie. Tekst: 1; melodie: 1.

Lied 423 Dit Lied is naar zijn aanduiding en hoofdinhoud algemeen bekend, al heeft de (oorspronkelijk van Beets afkomstige) tekst door een nieuwe bewerking nogal enige wijziging ondergaan. Desondanks bleef deze tekst typisch 19e-eeuws met veel woorden en toch weinig zeggingskracht. De melodie is bekend, eenvoudig en gemakkelijk zingbaar. Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 424 Een Loflied, „zó eenvoudig, dat men er haast aan voorbij leest en tenminste niet opmerkt hoe sterk het is, hoe helder opgebouwd”, aldus de dichter-vertaler (Comp. p. 955). Gezien de tekst en de melodie, die een „driedeligheid van structuur vertoont”, is dit Lied bijzonder geschikt voor wisselzang: gemeente (r. 1 en 2, 7 en 8) en koor of afzonderlijk vrouwen- of mannenstemmen (r. 3 t/m 6). Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 425 „Dit Lied van Paul Gerhardt staat in een lange, in de late middeleeuwen aanvangende, traditie van geestelijke zomerliederen” (Comp. p. 956). Het vertoont echter onaanvaardbare, vergeestelijkt beelden van het natuurgebeuren (o.m. slot van strofe 2 en 3 en strofe 7). Voorts is de slotregel van strofe 6: „Gij ongeëvenaarde” niet fraai. Vergelijking met de (natuur)psalm 104 maakt het onderscheid overigens wel duidelijk! Jammer dat vanwege de onaanvaardbare tekst de mooie melodie daarmee verloren gaat. „Een der schoonste van het Liedboek”, aldus het Compendium, p. 959. Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 426 Van dit Lied zullen o.i. de strofen 1, 2 en 5 geen enkel bezwaar ontmoeten. Helaas zijn 3 en 4 zowel wat zeggingswijze als inhoud aangaat minder geslaagd. Een illustratie van het eerste levert strofe 3 als volgt: „Hij ontstak in mij het licht van het innerlijk gezicht, — dat zal dood noch duivel doven”. De melodie is naar de oorspronkelijke versie hersteld en zal opnieuw geleerd moeten worden. Tekst: strofe 1, 2 en 5: 3; rest: 1; melodie: 3.

Lied 427 Niet alle strofen van dit bekende Lied hebben een even goede, aanvaardbare tekst. De kwaliteit van woordkeus, zinsbouw en inhoud vertonen nogal opmerkelijke verschillen, zodat een geschikte keuze eruit voor de gemeentezang te rechtvaardigen is. De melodie is zeer bekend. Tekst: 3 (voor een bepaalde keuze); melodie: 3.

Lied 428 De inhoud van dit Lied vertoont mystieke trekken, terwijl de woordkeus en zeggingswijze dit nog accentueren (zie b.v. strofe 3). Wanneer we bovendien nog in het Compendium (p. 969) lezen dat het Lied eigenlijk 6 strofen telt, maar de 3e en 5e strofe wegens hun toch wel wat antiquarisch karakter zijn weggelaten, behoeft het niet te verwonderen dat de rest ook enigszins „oudtijds” aandoet. De melodie is een van de bekendste en beroemdste melodieën uit de kerkmuziek-literatuur. Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 429 Dit Lied wordt in het Compendium (p. 970) aangeduid als „het lievelingslied van vele generaties Duitse en Nederlandse protestanten”. Het mag dan ook voor iedere christen als algemeen bekend worden verondersteld, al zijn er enkele kleine veranderingen aangebracht. Het Lied werd door de oorspronkelijke dichter op 20-jarige leeftijd geschreven als dank voor velerlei uitredding. Wat de melodie betreft: „er is zo nonchalant met de notatie van de melodie in de loop van anderhalve eeuw omgesprongen, dat bij het zingen nog steeds aarzeling of verwarring is waar te nemen”, (Comp. p. 971). De Liedboek-versie stamt uit 1657. Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 430 Reeds de eerste strofe „Ik heb u lief, o mijn beminde”, karakteriseert dit hele Lied als sterk piëtistisch en mystiek. „Het is stellig een van de schoonste voortbrengselen van de barokke bruidsmystiek der 17e eeuw, maar als zodanig ook een lied dat op de rand balanceert van het in de kerkelijke liturgie zingbare. Van de hier uitgezongen liefdesrelatie tussen Jezus en de ziel weet de Bijbel immers niets”, aldus het Compendium (p. 974). De melodie toont „de meesterhand” (Comp.). Tekst: 1; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

- het cijfer 1 voor een niet-aanvaardbare melodie;
- het cijfer 2 voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort;
- het cijfer 3 als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

- het cijfer 1 bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterk piëtistische inslag;
- het cijfer 2 bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;
- het cijfer 3 voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

de redactie ontving

Christelijke organisatie in discussie, een bundel die op initiatief van de **Vereniging van Christelijke Studenten te Amsterdam (VCSA)** is uitgegeven door Boekencentrum, Den Haag. De bundel bevat bijdragen van dr C. Rijnsdorp, dr J. Klapwijk, prof. dr P. J. Roskam Abbing, G. A. Kieft, ds R. Zuurmond en H. A. de Boer. „De auteurs gaan ieder op hun eigen wijze op het onderwerp in, waarbij ze zich afvragen of de keuze van de christelijke organisatievorm als instrument om een doel te bereiken (nog) verantwoord is, of dat ook andere vormen gekozen kunnen worden.” De bundel telt ruim 140 pagina's en kost f 18,90.

Dr A. A. Spijkerboer, De nieuwe kern en Karl Barth — De schrijver, die met dit boek promoveerde tot doctor in de theologie, brengt verslag uit van het bondgenootschap dat de Nieuwe Kern (onder redactie van de Kadet en Tas) met Karl Barth in hun strijd tegen het fascisme sloot. Na de tweede wereldoorlog ontstond er verwijde-

ring; er was verschil in de houding tegenover het communisme. Hoe stond Barth tegenover het communisme? Deze vraag probeert Spijkerboer te beantwoorden.

Ruim 150 pagina's, f 29,90; uitgegeven door Kok, Kampen.

Dr F. de Graaff, Nietzsche. Een studie over deze filosoof uit de vorige eeuw. Iets meer dan 300 pagina's, f 47,50, uitgegeven door Voorhoeve, Den Haag.

Albert Schweitzer, Eerbied voor het leven, hoofdstukken uit zijn ethiek, samengesteld, vertaald en ingeleid door Hans Bouma. Een boek van bijna 190 bladzijden voor f 29,50, uitgegeven door Voorhoeve, Den Haag.

Albert Schweitzer, Straatsburgs preken, onder redactie van prof. dr Ulrich Neuenschwander. Ruim 150 pag. f 25,—; Voorhoeve, Den Haag.

Coert H. Lindijer, Schuld en pastoraat — Het boek wil laten zien hoe de pastor kan omgaan met schuldgevoelens, met gebrek aan schuldgevoel, met onderlinge schuldvergeving, met zowel persoonlijke als maatschappelijke schuld. Bijna 170 bladzijden; prijs f 21,—; Voorhoeve, Den Haag.

JoAnn Kelly Smith, In vrije val. Bericht aan de levenden, met een woord

vooraf van dr E. Kübler-Ross. „Zij wilde dat haar boek meer zou zijn dan enkel een autobiografisch verslag. In vrije val is vooral bedoeld als een handreiking aan zowel familieleden en vrienden van stervenden, als aan professionele hulpverleners...” Omvang 135 pagina's; prijs f 18,50; uitgever Voorhoeve, Den Haag.

Prof. dr K. de Clerck en drs L. Troch, De opvoeding van een prins van Oranje in het midden van de 19e eeuw. Vooral over de drie jaar die een prins van Oranje doorbracht op het instituut Noorthey, opgericht door de Raadt. Ruim 90 pagina's voor f 14,90; Voorhoeve, Den Haag.

Anita C. van der Ven, Kerstfeest overall, lees-, kijk- en knutselboek — verhalen en figuurtjes die de eigen sfeer van het kerstfeest in verschillende landen belichten. 48 paginfa's, f 4,90; uitgegeven door Voorhoeve, Den Haag.

H. J. Hegger, Zij is mijn bruid — 208 blz., f 19,80; uitg. Evangelische Pers, Postbus 30, Dieren. Zie Opbouw, jrg. 24, de nrs. 7 en 8.

Ds F. v. Deursen, Spreuken, de voorzeide leer 11, 432 blz., f 49,—; uitgegeven door Liebeek en Hooijmeijer b.v., Barendrecht.

Ina de Vries-van der Lichte, Als je niet kunt lopen — een kinderboek van ruim 90 blz., f 9,90; Voorhoeve, Den Haag.

Marianna Verhagen, Paul — een boek van 66 pagina's voor jongens en meisjes van 5-7 jaar; f 7,25; Voorhoeve, Den Haag.

Tjits Veenstra, Dokter leert het a-b-c — een kinderboek van 66 blz., f 7,25; Voorhoeve, Den Haag.

Martha Marijs-Visser, Drie kinderen in de sneeuw — voor jongens en meisjes van 7-9 jaar; 60 blz., f 7,25; Voorhoeve, Den Haag.

Frouck van der Hoening, Joop en Joko — voor jongens en meisjes van 7-9 jaar, 37 pagina's, f 2,95; Voorhoeve, Den Haag.

Miep van Rooijen, Martijn op het plein — voor jongens van 4 tot 6 jaar; 32 blz., f 2,95; Voorhoeve, Den Haag.

Op verkenning bij de Samoerai in Japan — 46 pagina's met talrijke platen en foto's; f 15,50; uitgever: Kok, Kampen.

Op verkenning bij de Farao's in Egypte, idem.

Alid Brink, Vaarwel Arje en nu voorgoed: vaarwel — Een boekje van 46 pagina's over persoonlijke rouwverwerking. Prijs f 7,50. Uitgever: Kok, Kampen.

Hans Bouma, Het nuchtere wijze water, gedichten bij het meer van Galilea — 60 gedichten voor f 9,75; Kok, Kampen.

Thijs Weerstra, Dagwijzer — bijbels dagboek; f 24,90; Kok, Kampen.

Janny Alberts-Hofman, Gods glimlach — 27 gedichten; f 8,75; Kok, Kampen.

Drs K. Exalto, De enige troost, inleiding tot de heidelbergse catechismus — deel 1 van de reformatiereeks, toerusting voor gemeenteleden. Ruim 100 pagina's, f 14,90; Kok, Kampen.

Thuis in de bijbel, Het nieuwe testament in negen delen voor studie en gesprek, deel 1: De evangeliën I;

eindredactie: ds H. Veldhuizen en drs W. Verboom. Bijna 90 pagina's; f 13,90; Kok, Kampen.

Dr W. Aalders, Wet, Tragedie, Evangelie — een andere benadering van het boek Job. „Deze studie over het bijbelboek Job kan beschouwd worden als een vervolg op het vorige boek van dr W. Aalders, Theocratie of ideologie. ... De betekenis van het bijbelse Job-gedicht is, dat hier op een in de hele wereldliteratuur ongeëvenaarde wijze de roep om gerechtigheid als waarheidsvraag aan de orde wordt gesteld.” Bijna 400 pagina's, f 49,90. Uitgever: Voorhoeve, Den Haag.

Miep Haaijer, Ik was altijd een vrijbuiters — het boeiende levensverhaal van een evangeliste, zoals zij dat vertelde aan Piet Terlouw. Iets meer dan 130 pag., f 17,50; Voorhoeve, Den Haag gaf het uit.

De mogelijkheid bestaat dat op een of meerdere van de aangekondigde boeken ineen recensie teruggekomen wordt.

op kand. Bieuwenga te Zwolle. Zoals bekend, gaat ds Sawyer binnenkort voor verdere studie de gemeente van Zoetermeer verlaten.

Utrecht — We ontvingen het volgende bericht: Donderdag 29 mei, 20.00 uur, muziekavond te Utrecht.

Al enige jaren worden er in de Jezuïetkerk te Utrecht muziekavonden gehouden.

Door hoofdzakelijk leden van onze gemeente wordt er gemusiceerd en het zijn voor de medewerkers en zelfs voor de toehoorders altijd zeer genoeijlijke avonden.

Hoewel het er minder op aankomt

dan bij een echt concert — er mag echt wel een foutje gemaakt worden — is het niveau zeker acceptabel.

Voor de muziekavond van 29 mei staan werken voor koor en orkest op het programma met solospel op diverse instrumenten.

Na de pauze is er een curieus programma met liederen van Brahms, gezongen door Willem Becuukes, omlijst met piano- en orgelmuziek van Brahms.

We hopen dat velen, wellicht ook van buiten onze gemeente, de niet ontbrekende samenzang zullen komen versterken.

Piet van Helden

Steun aktie R.B.S. HONKHVAST!

REFORMATORISCHE BIJBELSCHOOL

SLOTLAAN 241 — 3701 GG ZEIST

- Verzorgt een één- en drie-jarige dagschoolopleiding.
- 65 studenten ontvangen dagelijks onderwijs.
- Moet verhuizen.
- Heeft dus financiële middelen nodig.
- Wordt **niet** gesubsidieerd. (f 350.000,— is nog nodig)
- Rekent dus op steun van U en de Kerken.
- Wil symbool zijn voor een groeiende samenwerking tussen christenen uit de geref. gezindte.

Zo kunt U ons steunen:

- Postgiro nr. 3091180 of per N.M.B. rek.nr. 69.09.10.983 t.n.v.: Ref. Bijbelschool Zeist. Aktie R.B.S. Honkvast.
- Leningen tegen geen of weinig rente.

Help ons! Doe het nu!

De volgende personen bevelen de R.B.S. en de Aktie R.B.S. Honkvast bij U aan: Ds. P. Boomsma, Geref.-Y.F.C.; Mevr. L. G. H. Bremmer-Lindeboom, Geref. vrijgem.; Mevr. M. v. d. Brink-Aalders, Ned. Geref.; A. Th. Bakhuizen, Ned. Geref.; Ds. J. Bouw, Ned. Herv. E. A.; Ds. N. Cornelisse, l'Abri, Ned. Geref.; Mr. P. Coumou, Geref.; Prof. B. Goudzwaard, Ned. Geref.; Ir. J. van der Graaf, Ned. Herv.; Ds. L. Kievit, Ned. Herv.; Ds. K. B. Holwerda, Ned. Geref.; I. A. Kole, Geref. Gem.; Ds. W. van Laar, Ned. Herv.-G.Z.B.; Dr. H. Looyenga, Geref. vrijgem.; L. Luyendijk, Chr. Geref.; Ds. H. W. Noordman, Geref. vrijgem.; Drs. A. Noordergraaf, Ned. Herv.; Dr. B. van Oeveren, Geref.; G. van Oord, Ned. Geref.; Drs. A. Overwater, Chr. Geref.; Ds. H. van Ommen, Ned. Geref.; G. F. Pels, Geref. vrijgem.; Ds. J. A. van de Peppel, Geref.; Drs. W. G. Rietkerk, Ned. Geref.; Prof. Dr. Ir. H. van Riessen, Geref.; Drs. F. de Rooy, Ned. Geref.; G. Sipkema, Chr. Geref.; Prof. Dr. Ir. E. Schuurman, Ned. Geref.; Prof. Dr. W. van 't Spijker, Chr. Geref.; Ds. C. Snoel, Ned. Herv.-I.Z.B.; Ds. H. van Tongeren, Ned. Ger.; Ds. J. J. Tigchelaar, Ned. Herv.; Prof. C. Veenhof, Ned. Ger.; Prof. W. H. Velema, Chr. Geref.; Ds. A. van der Veer, Chr. Geref.; Dr. B. O. de Vries, Geref. vrijgem.; Ds. D. N. Verschoor, Geref.; Joh. Vuijk, Chr. Geref.; Meij. A. Vreugdenhil, Geref. Gem.; Dr. B. Wentzel, Geref.; P. C. van Wijk, Ned. Geref.; Ds. J. Westerink, Chr. Geref.; Ds. T. Harder, Chr. Geref.; K. Groeneveld, Chr. Geref.; Drs. W. van Heeringen, Ned. Herv.; G. Tromp, Geref. Gem.; Ds. M. Vreugdenhil, Geref.; P. Doornbos, Ned. Geref.

R.B.S. Slotlaan 241 - 3701 GG ZEIST - Tel. 03404-24166

Redaktieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan, 71,
2104 VC Heemstede, tel.
023-285825.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

kerknieuws

Langerak — Ds Bouma te Loosdrecht heeft bedankt voor een beroep naar de gemeente van Langerak.

Zoetermeer — De gemeente te Zoetermeer heeft een beroep uitgebracht

„Zingt en jubelt van harte;
dankt te allen tijde in de naam
van onze Here Jezus Christus
God de Vader voor alles.”

Op 1 juni 1980 D.V. zijn onze ouders

D. K. Smit
en
B. Smit-Huizinga

25 jaar getrouwd.

Wij viëren dit op vrijdag 30 mei 1980 en nodigen U graag uit hen dan te feliciteren van 17.00-19.15 uur in „Huize Gerner”, Haersolteweg 3 te Dalfsen.

Job en Sarah
Kees en Ria
Klaasje en Chris
Johanna

Henri Dunantstraat 6
7721 HN Dalfsen

ONZE WOONBOOT (6 pers.)
AAN DE
NIEUWKOOPSE PLASSEN
is nog vrij van 10 juni tot 10 juli.

Tel. (na Pinksteren) 030-713800

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist